

1-AKEN

Het Aken van Karel de Grote

Aken is de stad van keizer Karl de Grote. De palts van Aken was zijn lievelingspaleis. In de Vroege en Volle Middeleeuwen was een palts een basis voor de rondtrekkende koningen. Op kerstdag 800 werd de Karolinger Karel, die al sinds 768 koning van het Frankische Rijk was, door paus Leo III tot keizer gekroond in de Oude Sint-Pietersbasiliek in Vaticaanstad, de voorganger van de huidige Sint-Pietersbasiliek. Het Frankische Rijk strekte zich toen uit van de Noordzee tot Midden-Italië, van de Pyreneeën tot aan de Elbe. Hij stierf op 28 januari 814 in Aken, nadat hij in de herfst van 813 te paard de Ardennen ingetrokken was en in november met koorts teruggekeerd was. Het christelijke geloof zag hij als hét cruciale bindmiddel voor de eenheid in zijn rijk. Het Karolingische Rijk werd na de dood van Karel de Grote in 814 door zijn kinderen en kleinkinderen meermaals verdeeld en weer verenigd. Al tijdens zijn leven kreeg Karel de eervolle bijnaam "de Grote" en gold hij als de belangrijkste heerser van het Avondland. In 1165 werd hij heilig verklaard. Weldra ontstond daaruit de hymne *Urbs Aquensis*, een lofzang op Karl de Grote en Aken. Dit lied wordt gespeeld en gezongen op speciale gelegenheden, bijvoorbeeld bij de jaarlijkse uitreiking van de Karelsprijs.

De Mariakerk, een kroningsplaats voor de geestelijke en wereldlijke macht

De huidige dom van Aken was ooit de Mariakerk van Karel de Grote. Ze werd opgericht rond 800 als overkoepelde octogoon, naast aangrenzende gebouwen als de koningshal en de Granustoren. Het marmer voor de geestelijke en wereldlijke feestzaal was afkomstig uit Ravenna. De vergulde koperen kroonluchter werden gemaakt in opdracht van Frederik Barbarossa. In de paltskapel zouden vervolgens meer dan 30 Duitse koningen de troon bestijgen. Daarbij werden zo nu en dan in het geheim ook aanspraken op meer macht in scène gezet. Zo koos de hertog van Saksen de paltskapel van Karel de Grote in 936 als plaats om zich te laten kronen tot koning van het Oost-Frankische Rijk, daarbij nam hij in Frankische klederdracht plaats op de troon van de keizer. Vanaf de eerste helft van de 11e eeuw gold de Akense troon van keizer Karel de Grote als "de erfstoel van het hele rijk". In 1155 verhieven de bisschoppen Frederik Barbarossa op deze "zetel van het Frankische Rijk". In 1520 is keizer Karel V nog in Aken gekroond tot Rooms-Duitse koning. Van toen af voerde hij de titel "Gekozen Keizer". Frederik I liet in 1165 op de Akense hofdag het skelet van Karel de Grote eren, om een rijksheilige voor Duitsland te vestigen. Daarmee moest Aken een plaats krijgen naast de grafkapellen van de Franse en Engelse koningen in Saint-Denis en Westminster Abbey. Deze waren met de heiligen Dionysius en Eduard de Belijder uitgegroeid tot een politiek en cultureel centrum. Toen men eens aan Horst Fuhrmann, historicus en voormalig voorzitter van de wetenschappelijke academie van Beieren, vroeg wat de Mariakerk van Aken te vertellen heeft aan de mensen van nu, in de geglobaliseerde wereld, luidde zijn indrukwekkende antwoord: "Ontzag!"

Een hofhouding met geleerden uit alle delen van het rijk

De heerschappij van Karel de Grote wordt gekenmerkt als een periode waarin het verstand overheerste. Vorming, kunst, literatuur en architectuur kenden een sterke opleving. Hij zorgde voor geestelijke openheid doordat hij toonaangevende geleerden uit zijn tijd aan zijn hof vergaarde: de Angelsaksische Alcuinus als leider van de Academie, de Longobardische geschiedschrijver en monnik Paulus Diaconus en de geleerden Petrus van Pisa en Theodulf van Orléans. Deze stimulerende intellectuele sfeer werkte door tot ver in het rijk. Er werd grenzeloos van goederen en gedachten gewisseld. Bovendien was hij geïnteresseerd in het behoud van zijn moedertaal, het West-Germaanse idioom van de Franken. Zijn eerste biograaf Einhard berichtte dat hij nog op latere leeftijd wilde leren schrijven: "Hij bewaarde een bordje onder zijn hoofdkussen om in zijn vrije uurtjes zijn hand te oefenen in het tekenen van letters." Veel kwam er echter niet van terecht.

"Alles wat hij zaaide, had de kracht om te bloeien."

Karel de Grote was de eerste consumentenbeschermers, milieukundige, hoofdhygiënist en eerste landbouwminister van Europa! Dat postuleerde de voormalige hoofdredacteur van de *Aachener Volkszeitung*, Anton Sterzl, in 2001 in zijn artikel *Die Kraft zur Blüte* (de kracht om te bloeien). De

keizer beschikte over gefundeerde landbouwkennis. Hij wist hoe het best kalveren te voeren, visvijvers duurzaam te onderhouden, de grond te bewerken en voortreffelijk bier te brouwen. Hij was ook uitstekend op de hoogte over tuinplanten en -kruiden en hoe deze gebruikt konden worden in de holistische geneeskunde. Anton Sterzl beschouwt de kruidentuin van Karel de Grote als "een mooie poging om met tuinbouw de verdrijving uit het paradijs ongedaan te maken." Zijn gedetailleerde kennis is gebundeld in een zeer uitvoerig werk over akker- en tuinbouw en veeteelt, de beginselen en het nut ervan: de *Capitulare de villis*. Met dit werk vaardigde de keizer een landgoedverordening uit. De *Capitulare de villis* was in feite de eerste wetgeving inzake levensmiddelen en consumentenbescherming. Het werk werd waarschijnlijk opgesteld in 792, tegen de achtergrond van de grote hongersnood in Aquitanië, en dateert dus van lang voor de invoering van het eerste Duitse Reinheitsgebot voor bier in Beieren in 1516. Anton Sterzl legt uit dat de keizer in de *Capitulare de villis* zowel met de idealen van de mens als met de verdorvenheid van de mensen rekening heeft gehouden. Hij heeft duidelijk geformuleerde aanwijzingen voor de akkerbouw en de veeteelt gegeven: ontginnen naar beste vermogen, het beste zaadgoed gebruiken, zorg dragen voor bossen en dieren. De voorschriften, bijvoorbeeld met betrekking tot oogst en opslag, goederentransport of controle-inspecties, moesten ook leiden tot een zo groot mogelijke opbrengst voor de hofhouding. Het sociaaleconomische bestel met al zijn voorschriften en strafbepalingen vormt een rechtsorde, die ook een invloed moest hebben op de welvaart en gerechtigheid. Wat betreft de landbouw ziet Anton Sterzl Karel de Grote niet als mythe en legende, maar als een goede zaaier, wijze landbouwer en slimme keizer. Hij sluit zich aan bij de historicus Wolfgang Braunfels, leider van de in 1965 in Aken gehouden tentoonstelling *Karl der Grosse. Werk und Wirkung*, die stelde: "Alles wat hij zaaide, had de kracht om te bloeien."

Keizer Karel de Grote, de Pater Europae

Al eind de 8e eeuw werd Karel de Grote uitgeroepen tot Pater Europae (Vader van Europa), als erkenning van de impulsen die tijdens zijn heerschappij gegeven zijn aan het westerse christendom. Het op Gallo-Romeinse fundamenten gestoelde grote Frankische Rijk verenigde vele verschillende volkeren en landen. Door de hervormingen die doorgevoerd werden onder Karel de Grote werd het op een nieuwe grondslag gezet. Hij was alleen aan God verantwoording verschuldigd voor zijn heerschappij. Spanningen in het rijk waren onafwendbaar. Denk maar aan de rivaliteit tussen de West-Frankische (Franse) en Oost-Frankische (Duitse) territoria. In Frankrijk was Karel de Grote belangrijk voor de nationale identiteit, terwijl zijn invloed in Duitsland symbool stond voor een hogere eenheid. In 1566 beschreef Jean Bodin Karel de Grote als de eerste werkelijk alleenheersende monarch, die met Gallische troepen een beschaafd Europees rijk gecreëerd had en tegen barbaarse volkeren verdedigd had. Hoe groter de kloof tussen de ideële aanspraak en de machtspolitieke werkelijkheid werd, hoe scherperzinniger geestelijken uit koningskringen hun theorie van de Pater Europae uitwerkten. De idee van het christelijke Avondland fungeerde als grondgedachte voor de toekomstige politieke en economische vereniging van Europa.

Zijn betekenis voor het Europa van vandaag

Na de Tweede Wereldoorlog, toen de materiële en geestelijke grondvesten van Europa aan diggelen lagen, bezon men zich over de "Europese gedachte" van Karel de Grote. Bij elk initiatief om de pijnlijke geschiedenis van de relatie tussen de buurlanden Frankrijk en Duitsland te overwinnen, werden de Karolingische banden tussen de West-Frankische (Franse) en Oost-Frankische (Duitse) rijkdelen benadrukt. Er waren echter ook geleerden die de mythe van Karel de Grote relativeerden. Een van hen was Voltaire. In 1756 klaagde hij in zijn *Essai sur les mœurs de l'esprit des nations* dat de noodlottige wereldlijke macht van de kerk begonnen was met deze keizer. Zijn veroveringen met het zwaard, met name in het arme en achtergebleven Saksen, waren volgens Voltaire onproductief geweest en hadden slechts het belang van de clerus gediend. Vele critici waren van mening dat Karel de Grote de godsverering geperfectioneerd had en dat hij de katholieke kerk diende in haar streven naar verspreiding over de hele wereld. Historici voeren echter aan dat het voornamelijk ging om de verspreiding van het christelijke geloof in het noorden van Europa en niet om een herleving van de klassieke oudheid. Er wordt vaak gesproken van een "Karolingische renaissance" gezien de

oriëntering van de literatuur en architectuur onder de Karolingische dynastie. Het is in ieder geval opmerkelijk dat hij, terwijl de meeste edelen ongeletterd waren, de Karolingische minuskel liet ontwikkelen, die na verschillende schrifthervormingen ons huidige geschrift geworden is. De nationaalsocialisten hebben geprobeerd Karel de Grote eerst te portretteren als Saksenslachter en later dan weer als stamvader van een onder Hitler verenigd Germaans continent. Hoewel de politieke nalatenschap van Karel de Grote snel verloren ging, is uitgerekend na het nationaalsocialistisch bewind en de Tweede Wereldoorlog zijn culturele erfgoed weer versterkt onder de aandacht gekomen. Het zal niemand verrassen dat Aken het schouwtoneel daarvan was.

Uit de puinvelden van Aken ontspringt het idee van de Internationale Karelsprijs

Aken werd bijzonder zwaar getroffen door het geweld en de tragedies van de Tweede Wereldoorlog. Er werd een bijzonder hevige strijd gevoerd in oktober 1944. De stad telde toen nog zo'n 20.000 inwoners, terwijl dat er voor de oorlog nog 160.000 waren. Hitler wou met de slag om Aken een ommekeer teweegbrengen in de oorlog aan het westfront en van de oude rijksstad een Duits Stalingrad maken. Aken werd echter de eerste stad die werd ingenomen en gecontroleerd door de Amerikaanse militaire regering. In november 1944, na de overgave van de Duitse troepen, was de tijd van dagelijkse angst en terreur voorbij. De stad lag volledig in puin. De gebombardeerde huizen waren leeggeplunderd. Iedere dag vroeg men zich af hoe het verder moest. Voor deze achtergrond stichtten enkele burgers rond de Akense textielhandelaar dr. Kurt Pfeiffer de Corona Legentium Aquensis, een lees- en discussiekring. Er werd gezocht naar antwoorden op vragen betreffende de vorming van een vreedzame toekomst en een actieve burgermaatschappij die de politieke ontwikkeling van Europa zou kunnen beïnvloeden. Grote geestelijke en intellectuele namen, zoals de filosoof Martin Heidegger en de fysicus Werner Heisenberg, werden uitgenodigd als spreker. Op 19 december 1949 stelde dr. Kurt Pfeiffer tijdens een bijeenkomst van de Corona Legentium Aquensis in het plaatselijke Suermondt Museum voor een "stichting voor een Akense Europaprijs" in het leven te roepen. Het idee vond veel weerklank. Men zag hierin de kans om, aansluitend op de Europese sporen in de geschiedenis van Aken, als brug te fungeren: verzoenend over de nationale grenzen heen en als verbinding tussen verleden en toekomst. Twaalf stichtende leden ondertekenden de "afkondiging van 1949". Deze vormt tot op vandaag, aangevuld door de verklaring van 1990, het ideële fundament van de Internationale Karelsprijs te Aken. Achteraf beschouwd stond de bijna ongeschonden keizersdom in 1945 in Aken te midden van een stad in puin bijna symbool voor het voortbestaan van het culturele erfgoed van Karel de Grote.

De winnaars van de Karelsprijs als drijvende kracht achter de ontwikkeling van Europa

De Karelsprijs wordt sinds 1950 ieder jaar uitgereikt in het stadhuis van Aken aan personen of instellingen die zich bijzonder verdienstelijk gemaakt hebben in de eenwording van Europa. Ze staan voor mijlpalen in de ontwikkeling van Europa na de Tweede Wereldoorlog. De eerste Internationale Karelsprijs van Aken werd uitgereikt aan graaf Coudenhove-Kalergi, de stichter van de pan-Europese beweging. In de jaren 1950 werden grondleggers van de Europese Gemeenschap of de Europese Unie onderscheiden, zoals Alcide de Gasperi (1952), Jean Monnet (1953), Paul-Henri Spaak (1957), Robert Schuman (1958) en Joseph Bech (1960). Als politieke persoonlijkheden die zich bijzonder verdienstelijk gemaakt hebben in de verzoening tussen Frankrijk en Duitsland, mochten Konrad Adenauer (1954) en François Mitterrand en Helmut Kohl samen (1988) de Karelsprijs in ontvangst nemen. Personen die zich inzetten voor de eerste uitbreidingen van de Gemeenschap als Edward Heath (1963), Konstantin Karamanlis (1978) en koning Juan Carlos I (1982) werden geëerd, en ook vertegenwoordigers van de Europese instellingen, zoals de President van het Europees Parlement, Simone Veil (1981). Toen Sir Winston Churchill de Karelsprijs won in 1955, zei hij in zijn toespraak: "het kan zijn dat ... Tsjecho-Slowakije zijn vrijheid terugkrijgt en vooral Duitsland herenigd wordt". Die toespraak bleek welhaast profetisch, want 35 jaar later kon Václav Havel in Aken uitroepen: "Winston Churchill, Tsjecho-Slowakije is vrij en Duitsland is verenigd". Naast Havel (1991) werden na de val van het IJzeren Gordijn ook de Midden- en Oost-Europeanen Gyula Horn (1990), Bronislaw Geremek (1998), György Konrád (2001) en Donald Tusk (2010) onderscheiden. In 2004 werd Paus

Johannes Paulus II geëerd met een Buitengewone Karelsprijs, omdat zijn persoon en zijn levenswerk een voorbeeld vormen voor het Europese integratieproces en omdat hij veel heeft bijgedragen aan de overwinning van de Europese deling. Met George C. Marshall (1959), Henry A. Kissinger (1987) en Bill Clinton (2000) werd de prijs toegekend aan Amerikaanse politici die zich verdienstelijk gemaakt hebben voor de wederopbouw van Europa en de trans-Atlantische betrekkingen. Tot de prijswinnaars behoren ook de Commissie van de Europese Gemeenschap (1969) en "de euro" (2002) en, negen jaar later, diens opperste hoeder, Jean-Claude Trichet (2011). In 1986 werd de prijs gewijd aan alle Luxemburgers, als Europees gezind volk.

Herinneringen aan het Europa van Karel de Grote

In de lofredes en de toespraken van de winnaars bij de uitreiking van de Karelsprijs duiken steeds weer verwijzingen naar Karel de Grote op. Graaf Coudenhove-Kalergi, de eerste winnaar van de Karelsprijs in 1950, zag in de "vernieuwing van het Karolingische Rijk op een democratische, federalistische en sociale grondslag" de kans tot Europese eenwording en hij sloot zijn toespraak af met de woorden: "Empor die Herzen! (Verheft uw hart!)" Herinneringen aan Karel de Grote, gekoppeld aan de ontwikkeling van Europa in de 20e eeuw, zijn ook terug te vinden in de lofrede voor de gezamenlijke winnaars van de Karelsprijs in 1988, Helmut Kohl en François Mitterrand, gehouden door de toenmalige bondspresident Richard von Weizsäcker: "Duitsen en Fransen samen op de Karelsprijs – is dat niet een iets te laat gehouden familiefeest in het kader van het oude Frankische Rijk van Karel de Grote?" Hij schepte echter duidelijkheid: "Het rijk van Karel de Grote is niet de voorloper van het politieke Europa waarnaar wij nu streven. Het is niet onze bedoeling zijn droom waar te maken. Zijn hoofdbeginselen zijn echter blijven doorwerken en hebben steeds een nieuwe vorm aangenomen." Richard von Weizsäcker zag helemaal geen reden tot Europese bezorgdheid in de verwijzing naar de Karolingische tijd. Hij wees eerder op bemoedigende voorbeelden, want "de invloedrijkste adviseur en vriend van Karel de Grote was Angelsaksisch, Alcuin van York." En: "De toentertijd belangrijkste Angelsaksische koning, Offa van Mercia, sloot het eerste Europese handelsverdrag met Karel de Grote." Nadat Karel de Grote de denarius, de nieuwe zilveren munt, had ingevoerd als eenheidsvaluta voor het hele rijk, werd de munt ook door koning Offa – als de "penny" – in omloop gebracht in zijn rijk. Gezien de momenteel soms gecompliceerde relatie tussen Groot-Brittannië en de Europese Unie voegde von Weizsäcker er daarom aan toe: "Wat willen we meer? Een monetaire unie die zich uitstrekte tot over het kanaal, en dat twaalfhonderd jaar geleden!" In 1992 preciseerde Karelsprijswinnaar Jacques Delors de actuele verbondenheid met de heerser van de Franken: "Als we ons nu bezinnen over Karel de Grote, zien we dat de geschiedenis van Europa zich niet beperkt tot de geschiedenis van zijn nationale staten. Europa is de geografische, politieke, economische, maatschappijpolitieke overkoepeling waaruit deze staten zijn voortgekomen. Het perspectief van het Grote Europa brengt ons ertoe deze band te herontdekken en er rekening mee te houden als het gaat om de uitbreiding van familie van de Europese Gemeenschap."

De treinen van de Vennbahn als vroege gangmakers voor de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal

Toen het Luxemburgse volk in 1986 gehuldigd werd met de Karelsprijs voor zijn Europese gezindheid, wees groothertog Jan van Luxemburg in zijn toespraak op de betrekkingen tussen Aken en Luxemburg die al standhouden sinds de tijd van keizer Karel. Hij benadrukte daarbij onder andere de sterke economische banden: "Al decennialang werkt de Luxemburgse ijzerindustrie met kolen uit het Akense bekken". Al in 1873 vroegen de steden en kantons Malmedy, Monschau, Eupen en Stolberg om een spoortraject dat de industriegebieden in Aken en omgeving zou verbinden met deze in het zuiden van Luxemburg en Lotharingen. Toen in 1889 het laatste deeltraject van de Vennbahn tussen Sankt Vith en Troisvierges opengesteld werd, was de spoorverbinding tussen het Akense industriegebied en de ARBED-staalfabrieken in Luxemburg een feit. Voor deze verbinding voltooid was, werden via Luik ijzer en kolen getransporteerd tussen de twee vroegindustriële centra. Tot de Eerste Wereldoorlog reden er dag en nacht goederentreinen op de Vennbahn. Op 23 juli 1952 trad de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal in werking, die werd opgericht bij het Verdrag van

Parijs, dat de Beneluxlanden, Frankrijk, Duitsland en Italië op 18 april 1951 ondertekenden. Dit verdrag betekende het begin van de Europese eenwordingsinspanningen na 1945. Wat dat betreft kan de Vennbahn gezien worden als een eerste voorloper van dit Europees economisch verbond.

Drie Karelsprijswinnaars met een bijzondere band met de Vennbahnregio

In 1954 werd de Karelsprijs uitgereikt aan Konrad Adenauer, die op dat moment al vijf jaar zetelde als eerste bondskanselier van de Bondsrepubliek Duitsland. Graaf Coudenhove-Kalergi benadrukte in zijn lofrede bij de prijsuitreiking dat de grootmoedige verzoeningspoging van Frankrijk richting Duitsland mislukt zou zijn, als met Konrad Adenauer geen groot Europeaan Duits bondskanselier was geworden. Het alternatief voor de opbouw van Europa was volgens de winnaar dat de "Duits-Franse tegenstelling zou leiden tot dubbele nationale zelfmoord". Konrad Adenauer onderhandelde twee jaar later met België over de teruggave van de Duitse exclaves langs de Duits-Belgische grens ten zuiden van Aken. Uit het gehucht Hemmeres ten zuiden van Sankt Vith ontving hij toentertijd een telegram waarin de dorpsbewoners vroegen om bij België te mogen blijven. De politieke ophef die dit veroorzaakte, loonde zich, want er stroomde geld naar wegeaanleg, aansluiting op de waterleiding en de renovatie van scholen en kerken. De winnaar van de Karelsprijs van 1957 was Paul-Henri Spaak, die naast Belgisch minister van Buitenlandse Zaken van 1957 tot 1961 ook secretaris-generaal van de NAVO was. Hij speelde een belangrijke rol in de strijd om het grensverloop na de Tweede Wereldoorlog. Het grensgebied werd beschouwd als Duitse herstelruimte en België was vragende partij voor een uitbreiding van zijn grondgebied, met name de inlijving van de vijf enclaves langs de Vennbahn. Op Goede Vrijdag 1949 kwam dan plots het verrassende nieuws dat België afzag van zijn gebiedsaanspraken. Daarin speelde de overweging mee dat een harde houding ten opzichte van Duitsland voor de achtergrond van de oprukkende Koude Oorlog waarschijnlijk een verkeerd signaal gestuurd zou hebben. Paul-Henri Spaak benadrukte in zijn toespraak bij de inontvangstneming van de Karelsprijs dat hij altijd een Europeaan geweest was, al vanaf zijn terugkeer uit een Duitse krijgsgevangenenkamp na de Eerste Wereldoorlog. "En", zo vervolgde Spaak, "sinds 1945 beseffen wij dat het eropaan komt de schade te herstellen." Vicekanselier Franz Blücher wees erop dat het Verdrag tot correctie van de Duits-Belgische grens van 24 september 1956 ook door Spaak ondertekend werd en dat er de laatste jaren maar weinig verdragen gesloten waren "die zo veel goedkeuring wegdroegen bij de bevolking van de twee verdragsluitende partijen. Een staatsman die wil doordringen tot de grond van de zaak, kijkt ook over de grenzen van zijn buurlanden." Zo ontwierp Spaak het plan voor het Belgisch-Nederlands-Luxemburgse samenwerkingsverband en leverde hij een beslissende bijdrage aan de oprichting van de EGKS en de Europese Economische Gemeenschap. Een andere winnaar van de Karelsprijs die dit grensgebied kent uit eigen, smartelijke, ervaringen is Henry Kissinger. Hij belandde als Amerikaanse soldaat tijdens het Ardennenoffensief aan de Belgisch-Duitse grens. In zijn toespraak bij zijn onderscheiding in 1987 verwees hij onrechtstreeks naar deze dagen: "Als zeer jonge man die diende bij de strijdmacht van het land waar mijn familie toevlucht gevonden had, heb ik met eigen ogen in de ruïnes van deze stad de gevolgen gezien van de haat die toen woedde." Met "deze stad" bedoelde hij Aken. De toenmalige burgemeester van de stad Aken, Kurt Malangré, verwees duidelijker naar dit feit: "In 1944 keerde hij terug als 22-jarige soldaat van zijn nieuwe vaderland en betrad hij enkele kilometer van hier opnieuw zijn geboorteland, dat ten onderging in de chaos van de verslagen dictatuur."

Het Europa van de fietsers – een netwerk van EuroVelo-fietsroutes

Geleidelijk aan krijgt de aaneensluiting van Europa via fietsroutes die kriskras over Europa lopen, concrete vorm. De EuroVelo-routes, gecoördineerd door de European Cyclists' Federation, willen Europa verbinden door een netwerk van zachte mobiliteit, weg van autosnelwegen, waterwegen en hogesnelheidsverkeer. De routes lopen van de Noordkaap tot Gibraltar, van de Loire tot de Zwarte Zee, met als kernstuk de fietsweg langs de Donau, ook "de Europese rivier" genoemd. De twaalf EuroVelo-routes resulteren in een netwerk dat momenteel in totaal meer dan 63.000 kilometers omvat. De IJzeren Gordijn-fietsroute (Iron Curtain Trail) staat voor het Europa van na 1989 en is 6.800 kilometer lang, van de Barentszee tot de Zwarte Zee. Twee EuroVelo-routes lopen langs

de Vennbahn-route: in het noorden de route EuroVelo 3, d.i. de Pelgrimsroute van Trondheim in Noorwegen naar Santiago de Compostela via Aken, en in het zuiden de route EuroVelo 5, d.i. de Via Romea Francigena, die van Londen over Luxemburg naar Brindisi loopt.